

"Adalen — rött fiendeland"

REVOLUTIONERNA i Tyskland och Ryssland och det finska inbördeskriget 1918 satt skräck i vida borgerliga kretsar i vårt land. Myndigheterna vågade inte längre lita på Stockholmsregementena, landsortsregementen kommanderades till högvakt vid flottet. 1920 fick landet visserligen sin första socialdemokratiska regering under Hjalmar Branting men hela 1920-talet trodde sig samhällsbevarande kretsar vandra på en vulkan. Officerare i staber och militära högskolor formerades som kampgrupper och fick tidsala gå med sina tjänstepistoler i portföljerna.

HEMLIG KAR

Så sent som 1927 organiserade den då 70-årige pensjonerade generalen Bror Munck tillsammans med Stockholms polisinspektör Hårleman och säkerligen med statsminister C. G. Ekströms medgivande en hemlig beväpnad kår av 4 000 tappra borgare, den s. k. Muncska kåren. Den var beväpnad med 9 mm:s pistoler, betalda av en känd bankir, och utrustad med vita armbindlar med tre kronor i blått. Det fanns också annan civil kupperredskap. En granne till mig, medlem av skytteföreningen, hade ett kulsprutegevär hemma i villan.

Muncska kåren var för mig okänd tills den avslöjades av Social-Demokraten 1932. Då fick jag emellertid överraskande göra personlig bekantskap både med pistolerna, armbindlarna och ammunitionen. En släkting kom en eftermiddag upprörd ut med ett stort brunt paket. Han var gruppchef i Muncska kåren och hade på förmiddagen blivit uppringd av en okänd man, som sade: "Jo, det är fanjunkare Pettersson. Disponenten ska lämna in pistolerna på Östermalms polistation". Disponenten lade omedelbart på luren och flydde med sin utrustning för 18 man ut till mig, och bad att få lägga paketet på min vind. Där låg det till vinterkriget, då vapnen hamnade i Finland.

BLODIG HÖGTTID

Men året innan hade, det alltså varit den blodiga Kristi Himmelsfärdensdagen den 14 maj 1931. Nu aktualiserad först av ADALEN 31 av Birger Norman och sedan av Bo Widerbergs film med samma namn. Både civila och militära befattningshavare trodde 1931 på det Röda Upproret i Adalen.

SAG RÖTT

Birger Norman skriver: "Jag har träffat militärer, som påstår sig sitta inne med upplysningar om en hemlig, röd militärorganisation i Adalen". I augusti 1932, då jag tjänstgjorde på mitt regemente i Östersund, fick jag samma besked av kamrater, som hade varit kommanderade till Adalen. Liksom Normans sgesamål sade mina att dokumenten var hemliga av säkerhetsskäl.

Militärbefälet i Adalen trodde alltså att de befann sig i ett rött fiendeland, och i Lunde gick de också i stridsställning i enlighet därmed. Både befäl och manuskap, sistnämnda utslutande elever i underbefälsskolorna, inga värnpliktiga i tjänst vid förbanden, saknade all utbildning i ordningshållningsuppgifter. Men Adalen var inget rött fiendeland. De enda som var beväpnade var strejkbrytarna och militäerna. Polisen hade inte en gång batonger och vågade inte att enligt order av vapna strejkbrytarna. Den högsta civila myndigheten på platsen var en landsfogde, som knappast kunde ta vara på sig själv, än mindre leda militären.

Ett par år senare stötte jag i Stockholm på två av strejkbrytarna.

"ARBETSVILLIGA"

Kontorspojken visade in två något sjaskiga, något halveleganta män i 40-årsåldern. De bode och räckte fram högra händerna: "Vi är arbetsvilliga!" "Vad ska jag göra åt det?" svarade jag. Då tog de fram en bunt papper. Intyg från Allmänna Valmansförbundets byrå för näringsfrihet (Allmänna Valmansförbundet var då namnet på högerns riksorganisation) att



Apropå filmen "Adalen 31" gör Gunnar Du Rietz några personliga reflexioner kring den tidsända som räddade åren 1931 och berättar också om en del personliga upplevelser. Gunnar Du Rietz var en gång själv statsanställd officer, sedermera blev han egen företagare och under lång tid har han varit medlem i socialdemokratiska partiet.

de var utmärkt aktningvärda medborgare. Medlemskort i Arbetsets Frihet. Intyg att de hade arbetat under hamnarbetarkonflikten i Halmstad, lantarbetarstrejken i södra Kalmar län o. s. v., samt just i Adalen. Jag frågade om det verkligen var möjligt att högern sänt ut dem att titta på kontoren utefter Drottninggatan, om de inte fick underhåll av arbetsgivarna även när de inte arbetade som strejkbrytare och hur många det kunde vara som gick som de och tiggde med sådana intyg i Stockholm. De blev ytterligt förvirrade, de trodde att det var några hundra, och de drog sig bockande tillbaka.

KONSTVERK — JA REPORTAGE — NEJ

Bo Widerbergs film är ett konstverk och ska betraktas som ett sådant och inte som ett reportage från Adalen 1931. Vår samhälls-

utveckling har delvis ställt honom inför en omöjlig uppgift. Norrlands arbetare 1931, verkliga låglönearbetare, härjade av arbetslöshet och nödhjälpsarbetarlöner på kanske 28 öre i timmen, kan inte trovärdigt framställas av 1968 års friska och välfödda adalingar. 1931 års militärens roller och uppträdande har Widerberg däremot begripit föga av. Hade militären kämpat som i filmen, i stridsställningar med kulsprutor och mausexgevär, då hade döds-offrens antal snarare blivit 500 än 5. Det är uppenbart att 1931 års militärer i Lunde var desorienterade, olyckliga och tafatta. De få skotten från kulsprutan var vådaskott, när den skulle säkras.

I filmen körs den kommande rade kaptenen på kvällen efter blodbadet i berusat tillstånd ut ur disponentbostaden. Han bär sig åt ungefär som en full dräng, unge-

fär som jag såg ett antal fulla ynglingar bära sig åt under ett mera allmänt slagsmål på en lagårdsbacke i Delsbo 1920. Han raglar ut och skricker till disponenten: "Civilistdjävul! Civilistdjävul!" Det uttrycket saknas helt i den svenska militära ordlistan. Möjligen skulle han kunnat ha skrivit "Djävla fisk! Åt hälvet fisk!" Men det är inte troligt det heller. Svenskt militärbefäl av alla grader har även i berusat tillstånd alltför stor respekt för civila ståndspersoner och jag skulle vilja säga särskilt för disponenter för att bära sig åt så. Och inte heller i berusat tillstånd blir de av med den militära korsetten, som de stoppat in under sin utbildning och tjänstgöring och som i alla lägen, även i berusat tillstånd tvingar dem att följa ett tämligen stramt betendemönster.

GUNNAR DU RIETZ

Förlikning nådd för neurosedynbarnen i Norge

OSLO (TT-NTB) Förlikning nåddes på måndagen mellan föräldrarna till tretton neurosedynskadade barn i Norge å ena sidan samt AB Astra och Astra-gruppen A/S å den andra. Astra skall årligen avsätta 100 000 norska kronor till en särskild fond som skall ge hjälp till barnen.

Enligt överenskommenheten är det klarlagt att Astra inte har någon skuld till det inträffade. Astra hade, heter det, all anledning tro att preparatet var fullständigt oskadligt när det började marknadsföras i Norge. Det hade godkänts av vederbörliga statliga kontrollorgan och skrevs ut av läkare.

Astras inbetalningar av 100 000 kr per år plus indextillägg skall fortsätta så länge som alla de tretton barnen är i livet. Varje gång en av de bidragsberättigade avlider, minskas summan med 1/13.

Inbetalningarna till fonden görs retroaktivt från den 1 januari 1968, och beloppen justeras enligt statistiska centralbyråns konsumtionsprisindex så att barnen skyddas mot penningvärdets fall.

Första inbetalningen, 100 000 kr för fjolåret, görs den 1 juli 1968. Med indextillägg blir summan för första halvåret i år 51 985 kr (indextillägget baseras på siffrorna för samma period ett år tidigare), och även detta belopp skall betala 5 000 kr per år till administrationskostnader. Vidare betalar Astra medicinska och andra sjukvårdsgenutlåtanden i samband med att barnens stora sjukvårdskostnader fastställs för var och ett av de tretton barnen.

I ett meddelande om förlikningen sägs att det kan antas att det finns ett visst samband mellan bruket av neurosedyn och fosterkadorerna, även om det inte kunnat bevisas att

valts ble för att man på den vägen lättare skall kunna få bidrag från andra håll åt dessa barn, som i själva verket har blivit offer för samhällets utveckling, förklarar det.

Förlikningen innebär att alla rättsliga åtgärder i Norge rörande Neurosedynfallen läggs ned.

De norska och svenska förhandlingarna förs separat varför det är svårt att säga om den norska förlikningsuppörelsen kommer att påverka den svenska. Detta sade de Carl-Olof Svedin i Astra på måndagskvällen med anledning av att en förlikning nått mellan parterna i det norska neurosedynmålet.

—Det är tänkbart men kanske inte troligt att Astra gör upp om två olika förlikningsvillkor, fortsatte dr Svedin.

Men den svenska uppörelsen kommer att vara helt beroende av den bedömning som görs av docent Jan Winberg vid Kronprinsessan Lovisas barnsjukhus.

—Den norska förlikningen får inte hindra kärande- eller svarandesidan att komma till en uppörelse därför att juristerna skulle önska få ett prejudicerande utslag var skadeståndsskyldigheten ligger, sade advokat Leif Silbersky, de svenska neurosedynbarnens ombud.

film

Tredje Rikets fall

Saga

Visserligen är det helt på sin plats att om och om igen påminna om de fasor som utspelade sig i världen för 25 år sedan men att göra propagandanummer av andra världskriget är fel. Fakta talar för sig själv och ingen behöver upplysas om vilka det var som satte världen i brand. Sovjetarméns ärorika och heroiska kamp. Filmen är sammanklippt av otaliga dokumentärfilmer men allt är tillräckligt för att passa den kommunistiska historieskrivningen. Man får bl. a. veta att det är helt Sovjets förtjänst att världen idag inte har en Führer. Naturligtvis skulle den ha haft det utan Sovjets maffioner man, men ändå...

Trots det angelägna ämnet verkar alla scener med skjutande kanoner, rullande tanks och stupande soldater avtrubbande. Efter halv filmen sitter de flesta och skruvar sig och är trötta på allt. Kanske resultatet av det hela blir en stor gäspning då eftertanke och uppsikt mot nazistiska tendenser i dag hellre vore på sin plats.

Efter huvudfilmen visas en dokumentärfilm från sovjettruppernas befriande av koncentrationslägerfångarna i Auschwitz. Även den angelägen att se och begrundas.

Jonton.

Lotsstrejken snart slut

STOCKHOLM (TT) Lotsförbundet företrädde av ad-Lotsförbundet ämnar avslåsa vokat Ole Kindblom som utveckla-förbundet är snart arbetsstoppa. de förbundet talen, att arbetsstoppa